

VEEBIKONVERENTSI TEEL VÕORKEELE ÕPPIMINE JA ÕPETAMINE – VÕIMALUSED, PIIRANGUD, VÄLJAKUTSED

Aigi Piirimees, Maia Boltovsky

ÜLEVAADE. Tänapäevane õpikeskkond on muutunud: õppimine ei piirdu juba ammu enam õppija ja õpetaja viibimisega ühes klassiruumis, õppijate ja õpetaja ühte ruumi toomine ei pruugi alati olla võimalik ega otstarbekaski. E-õpe ei ole kõrgkoolis midagi uut, kusjuures e-õppena nähakse peaaesjalikult õppevormi, kus õppijal on vabadus valida õppimise aega, kohta ja tempot. Oluliselt vähem on tähelepanu pälvinud veebikonverentsi vahendusel toimuv õpe.

Sügissemestril 2017 korraldas KVÜÖA Kaitseväe keelekeskus Viru Jalaväepataljonis inglise keele kursuse tasemel B1+, pakkudes õppevormina välja kombinatsiooni Jõhvis toimunud kontakttundidest ja Tartust edastatud veebikonverentsist. Kursusel osales 6 õppijat, õppejõude oli 2. Siinne uurimus keskendub võõrkeeleõppele veebikonverentsi vahendusel sünkroonõppena.

Uurimuse eesmärgiks oli olemasoleva kogemuse põhjal tuvastada toimivad keeleõppemeetodid ja -tegevused veebikonverentsi tundides nii õppija kui õppejõu vaatenurgast. Toimivate meetodite tuvastamisel oli olulisel kohal tegevusuuring, mille allikaks oli õppejõudude vaatluspäevik, eneserefleksioon ja kursuse vältel toimunud analüüs. Samal viisil sooviti uurimusega selgitada välja ka veebikonverentsiks sobimatud meetodid, keeleõppetegevused ja piirangud, millega veebikonverentsi toel kavandatavat kursust planeerides tuleks arvestada. Empiirilise uurimuse tegemiseks kasutati õppijate eneserefleksiooni, tagasisidet, õppijatega tehti ka intervjuud.

Märksõnad: *veebikonverents, keeleõpe, sünkroonõpe, õppemeetodid*

Keywords: *web conference, language learning, synchronous learning, teaching methods*

1. Sissejuhatus

Me elame, töötame ja õpime kiiresti arenevate kommunikatsioonivahendite keskel. Arvutid ei ole enam pelgalt vahendid info otsimiseks, vaid suhtlusvahendid. Ka silmast silma suhtlemiseks ei pea enam füüsiliselt samas kohas olema, sest veebikonverentsi tehnoloogia võimaldab veebikasutajatel suhelda

reaalajas. Videokonverentsi rakendused, nagu näiteks Skype ja VTC (*video teleconferencing*), on laialdaselt kasutusel nii isiklikuks kui ka tööalaseks suhtluseks.

Samamoodi käib ajaga kaasas õpikeskkond: tõhusaks õppimiseks ei ole õppijal ja õpetajal ilmtingimata vaja ühes ruumis viibida, nüüdisaegsed kommunikatsioonivahendid ja -võimalused toetavad ka õppimist. Eri-nevad veebi toel korraldatud kursused ei ole õppes uued, seejuures nähakse e-õppena peaaesjalikult õppevormi, kus õppijal on vabadus valida õppimise aeg, koht ja tempo. Õppe korraldamine ja õppimine veebikonverentsi toel on pälvunud oluliselt vähem tähelepanu. Siinkohal on vaja mõisteid täpsemalt selgitada.

Käesoleva arutluse ja üldlevinud arusaama kohaselt on veebipõhine kursus selline kursus, mis toimub täielikult interneti vahendusel. Valdavalt kasutatakse õppetöös ja suhtlemisel veebipõhist tarkvara. (Termeki)¹ See võimaldab kasutajatel valida õppimiseks endale sobiva aja ja koha. Veebikonverents on kahe- või mitmepoolne infovahetus veebis, kus lisaks kahe- või mitmepoolsele pildi ja heli edastamisele saab kasutada lisavõimalusi: näidata slide, seanssi salvestada, teha lühiküsitlusi jne. (Termeki) Veebikonverents võimaldab koostööd reaalsajas, vahetut suhtlust ning tagasisidet (Wilkinson, Hemby 2000).

Käesolev uurimus keskendub keeleõppe korraldamisele veebikonverentsi vahendusel, eesmärk on selgitada välja selleks sobivad ja sobimatud meetodid ning tingimused, millega selliselt toetatud õpet planeerides tuleb arvestada, samuti anda soovitusi edaspidiseks tegevuseks selles valdkonnas.

2. Otstarbekas õppimine kolib internetti

Kalki (viidatud Ozden 2010: 2 järgi) arvamuse kohaselt moodustavad täiskasvanud õppijad kõrgkooli- ja täiendusõppes suurima osa õppijatest, kes eelistavad veebipõhiseid kursusi, sest need võimaldavad säästa aega ja raha, mis kuluks reisimisele. Ozden (2010) uuris seda, kuidas õppijad tajusid veebikonverentsi kontakt tundide alternatiivina kõrgkooliõppes. Tema tegevusuuring näitas, et õppijad, iseäranis need, kes õpingute kõrvalt täiskohaga tööl käivad, hindavad tehnoloogia pakutavat mugavust – pole reisimisele minevat aja- ega rahakulu. Eriti kõrgelt hinnati veebikonverentsi, mis võimaldab õppijatel end tunda osana klassist või õppegrupist.

¹ Autorite soovil on kasutatud artiklis tekstisisest viitamist.

Grant ja Cheon (2007) toovad välja mitmed veebikonverentsi eelised: see vähendab reisimisele kuluvat aega ja rahalisi väljaminekuid; see võimaldab teadmiste vahetamist reaajas ja ka õpetaja on kättesaadav, et talle küsimusi esitada või temalt kohe tagasisidet saada; see soodustab õppijate kaasatust, sest võimaldab arutelusid reaajas; selline tehnoloogia on taskukohane.

Teisalt märgib Skylar (2009), et sellist tüüpi õppekeskkond nõuab kokkulepituid kohtumisaegu, mis on vastuolus veebikursuste puhul üldjuhul reklaamitava lubadusega, et kohtuda saab igal ajal ja igal pool. Ka Grant ja Cheon (2007) toovad probleemina välja eelnevalt planeeritud ja kokkulepituid kohtumiste aja, mis seab õppimisele tahes-tahtmata oma raamid.

Tänapäeva õppija on teadlik oma tugevustest ja nõrkustest, ta ootab rohkem kaasamist õppetöösse, eelistab õppida aktiivselt ja kasutada interaktiivseid õppemeetodeid, ta oskab ja tahab tarvitada õppetöös tehnilisi vahendeid (Ganina, Piirimees 2014).

Käesoleva uurimuse jaoks on eriti huvitav ja oluline, kuidas erinevate uurimuste autorite meelest mõjutab digivahendite kiire areng seda, kuidas me õpime ja õpetame keeli.

20. sajandi lõpust on arvutipõhine kommunikatsioon ja internet kujundanud ka arvuti kasutamist keeleõppes. Üha enam kasutatakse võõrkeeleõppes arvutipõhist õpet ning veebikursused koguvad üha enam hoogu ja saavad valdavaks. (Rassaei 2017) Veebikursuste ühe puudusena võib välja tuua selle, et õppijad ei saa silmast silma suhelda ja tunnevad, et nad pole kaasatud. Ganina ja Piirimehe (2015: 128) tehtud uurimuses töid Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste (KVÜÕA) kadetid välja, et “e-õppe kaudu teadmiste omandamine ei tundu väga tõhus ja näib pisut formaalne.” Ent keeleõppes on suhtlemine eriti oluline, see on õppimise üks osa. Wang (2004) väidab, et suhtlemine on keeleõppes nii vahend kui ka eesmärk ning kaugõppe teel keelt õppides on kõige rohkem puudus suhtlemisest. Sestap on ka selge, miks on vaja kiiresti leida võimalusi selle probleemi lahendamiseks. Wang ja Sun (2001) kirjeldavad keeleõpet distantsilt, mille puhul internetipõhine tehnoloogia võimaldab spontaanset suhtlemist reaajas. Varem on kaugõppe peamiseks probleemiks peetud suulise-visuaalse suhtlemise puudumist füüsilise distantsi tõttu, kuid tänapäeva tehnoloogia pakub sünkroonse kommunikatsiooni võimalust.

Keeleõppes, kus rõhk on inimestevahelisel suhtlusel, ei asenda arvutid õpetajat, kuid on õpetajale abivahendiks. Videokonverentsi kasutatakse ka haridusvallas, sealhulgas võõrkeeleõppes. (Yanguas 2010) Keeleõppijad saavad interneti vahendusel suhelda reaajas teiste õppijatega või võõrkeelt

emakeelena kõnelejatega üle kogu maailma. Veebipõhine kommunikatsioon hõlmab mitmeid sõnumite edastamise viise kas tekstina või audiovisuaalsena. Harrington ja Levy (2001) defineerivad veebipõhist kommunikatsiooni kui inimestevahelist kommunikatsiooni arvuti vahendusel. Siia kuuluvad e-kirjad, videokonverents, IRC (*Internet Relay Chat*) ja teised veebipõhise kommunikatsiooni vormid. Sagarra (2007) defineerib sünkroonse veebipõhise kommunikatsiooni kui õpilastevahelise või õpilase ja õpetaja vahelise samaaegse mõttevahetuse, mis toimub virtuaalses kontekstis.

Wang (2004) jagab veebipõhise kommunikatsiooni kolmeks: kirjalik, suuline ja suuline-visuaalne suhtlemine. Kirjalik veebipõhine kommunikatsioon toimub näiteks e-posti teel või jututubades kahe või enama osaleja vahel. Suuline suhtlemine, mis toimub reaalajas interneti audiokonverentsi vahendusel, on sammuke lähemale näost näkku suhtlemisele, mis võimaldab õppijal arendada suulist väljendusoskust. Suuline-visuaalne on väga tõhus keskkond reaalajas õppimiseks, kus võõrkeele õppijad ei saa mitte ainult üksteisega õpitavas keeles suhelda, vaid kasutavad ka paralingvistilisi märke, näiteks näoilmet ja liigutusi.

Sünkroonse veebipõhise kommunikatsiooni puhul, nagu näiteks *chat*-programmid, toimub kommunikatsioon reaalajas ning osalejad reageerivad vahetult. Mittesünkroonne veebipõhine kommunikatsioon, nagu näiteks e-post, ei eelda, et osalejad oleksid samal ajal veebis. (Cheon 2003) Erinevalt mittesünkroonses veebipõhisest kommunikatsioonist on sünkroonse puhul võimalik jälgida partneri pilku, žeste, naeratust ja hääletooni, mis loob mulje silmast silma suhtlemisest.

Tekstipõhine sünkroonne kommunikatsioon veebis ühendab nii suulise kui kirjaliku keelekasutuse jooni, võimaldades õppijatel suhelda reaalajas, aga kirjalikus vormis, samas kui videopõhine kommunikatsioon sarnaneb rohkem igapäevase silmast silma vestlusega (Hung, Higgins 2015).

Seege loovad digitaaltehnoloogilised vahendid võõrkeeleõppijatele võimaluse suhelda üksteise ja õpetajaga väljaspool klassiruumi. Varasemad uurimused (Jepson 2005, Kim 2014, Lee 2016) on näidanud, et veebipõhised kommunikatsioonivahendid (nt Skype) avardavad õppimisvõimalusi ning tõstavad võõrkeeleõppijate motivatsiooni ja iseseisvust.

Veebipõhine kommunikatsioon on stiimul paremaks kirjalikuks eneseväljenduseks võõrkeeles; see tõstab õppijate motivatsiooni ja loob võrdse osalemisvõimaluse. See on tekstipõhine vahend, mis suunab õppija tähelepanu lingvistilistele vormidele ja annab võimu õppijale. Samuti aitab keeleõppimine veebipõhise kommunikatsiooni kaudu arendada suhtlusoskust. (Cheon 2003)

Mitmetes võõrkeeleõpet käsitlevates uurimustes (Jepson 2005, Yanguas 2010) on võrreldud suhtlusmustreid silmast silma ja veebis ning leitud, et veebipõhine kommunikatsioon on tõhus võõrkeeleõppe vahend. Rassaei (2017), kes keskendus oma uurimuses vigade parandamisele ja tagasiside andmisele keeleõppes, leidis, et silmast silma suhtlemisel ja videopõhisel suhtlemisel on palju sarnasusi. Seega toetas tema töö Yanguas' töös leitud.

Kuigi veebipõhine kommunikatsioon sarnaneb mitmeti silmast silma suhtlusega, on nende kahe suhtlusviisi vahel olulised erinevused, mis võivad õppimisel viia erinevate tulemusteni. Näiteks on videopõhise kommunikatsiooni puhul piiratud kehakeele ja silmside osa ning tekstipõhise kommunikatsiooni puhul puudub see täielikult. (Rassaei 2017)

Mehr *et al.* (2013) võrdlesid kaht õpistrateegiat, sünkroonset veebipõhist kommunikatsiooni ja silmast silma suhtlemist, ning leidsid, et veebipõhises kommunikatsioonis osalejad said paremini hakkama. Seetõttu soovitasid nad kasutada ka keeleõpetajatel veebiõpet. Lisaks on väidetud, et veebipõhise kommunikatsiooni puhul kasvab õppijate motivatsioon ja enesekindlus ning väheneb ärevustunne. (Kelm 1992) Samas ei peaks nende uurimistööde tulemuste põhjal arvama, et silmast silma suhtlemine on ebatõhus meetod keeleõppes. Nagu väidab Begley (2004), jääb silmast silma suhtlemine üheks tõhusaimaks inimestevahelise suhtlemise viisiks ning peamiseks karjäärisedu pandiks isegi praegusel arvutiajastul.

Üks oluline faktor, millega nii õpetaja kui õppijad peavad arvestama, on tehnoloogia. Selleks, et veebikonverentsi teel toimuv õpe oleks tulemuslik, on vaja kursuse algul tehnoloogia vallas juhendamist. Arvestama peab ka sobiva pedagoogilise lähenemisega, sest õpetamise edukus sõltub pigem õppemeetoditest kui kasutatavast tehnoloogiast. Uuenenud vaated õpetamisele peavad saatma uut tehnoloogiat; see hõlmab õpetaja rolli muutumist, õppijate motiveerimist ja veebikonverentsiks sobivate õppematerjalide ettevalmistamist (Grant, Cheon 2007). Tulemuslikuks keeleõppeks, mis ei toimu klassiruumis ja silmast silma, on oluline suulise ja visuaalse koostoime. Seega on oluline, et tehnika toimiks, oleks piisavalt stabiilne ja usaldusväärne. Kasutatav tehnika peaks vastama nõuetele, mille seavad õpiesmärgid. Hower *et al.* (viidatud Wang 2004: 382 järgi) on väitnud, et on ülimalt oluline „kohandada olemasolevad tehnilised vahendid vastavaks pedagoogikale ja mitte vastupidi“.

Videokonverentsi kasutamise eesmärgiks on pakkuda sünkroonset interaktiivset õpikeskkonda, kus kaugõppe teel õppijad saavad arendada suulist eneseväljendusoskust võõrkeeles. Selle eesmärgi saavutamiseks peavad olema täidetud kasutatavale tehnikale esitatud tingimused. Wang (2004)

pakub välja kriteeriumid, mida tehnilise vahendi valikul võiks arvestada: a) vastuvõetav pildi ja heli kvaliteet, b) usaldusväärsus, c) kasutajasõbralikkus, d) muud pedagoogilisest seisukohast olulised omadused, e) madal hind. Kui heli ja pildi kvaliteet on kehv, on vestlus häiritud. Juba üksikud katkestused võivad tekitada õppijates tuska ja segada õpisisule keskendumist. Kuna kaugõppijatel pole käepärast tehnilist tuge, on kasutajasõbralikkus oluline tegur videokonverentsiks tehnilise vahendi valimisel. Oluline on ka lisavahendite, näiteks tahvli kasutamise võimalus.

Yamada ja Akahori (2009) uurisid, mis tüüpi videokonverentsi kasutada keeleõppes, keskendudes sellele, millist mõju avaldab videopildi olemasolu õppimisele. Nad võrdlesid nelja tüüpi videokonverentsi: a) videokonverents, kus nii õppija kui ka partner nägid teineteist; b) videokonverents, kus ainult õppija nägi partnerit; c) videokonverents, kus õppija nägi ainult iseennast; d) audiokonverents, kus pilt puudus sootuks. Uurimusest selgus, et mõlema osapoole videopildi olemasolu oli oluline. Õppijatel on raske edastada oma mõtteid ilma partnerit nägemata, sest sellises suhtluses pole võimalik kasutada mitteverbaalseid märke. Enda pildi nägemine aitab kaasa enese tehtud vigade parandamisele. Mõlema osalise pildi nägemine aitab aru saada, kas partner sai öeldust aru või mitte, ning loob tunde, nagu toimuks vestlus silmast silma.

3. Uuringu ajend, valim ja meetod

Sügissemestril 2017 korraldas KVÜÕA keelekeskus Viru Jalaväepataljonis inglise keele kursuse tasemel B1+, pakkudes õppevormina välja kombinatsiooni Jõhvis toimunud kontakttundidest (4 akadeemilist tundi järjest) ja Tartust edastatud veebikonverentsist (2 akadeemilist tundi korraga). Veebikonverentsi teel õpetamise ja õppimise idee pakkusime kursust juhendanud õppejõududena väeosale välja eksperimendi korras. Ühelt poolt oli eesmärk ressursse optimeerida (nii aega kui raha), teiselt poolt aga luua teadmine sellise õppevormi võimalikkusest Kaitseväes. Vaikimisi pidasime taset B1+ keeleliselt piisavalt tugevaks, et õppija sellises õpikeskkonnas toime tuleks.

Kursusel osales kuus õppijat, õppejõude oli kaks. Kursuse koostamise põhimõtteks oli veendumus, et klassi kokku tulla on mõtet tegevusteks, mida õppija üksi ja omaette teha ei saa. Veebikonverentsidena toimusid kõik tunnid, mis ilmtingimata ei nõudnud aktiivõpet, grupitööd ega õppejõu kohalviibimist (peaasjalikult loenguvormis esitatud teoreetilised teemad),

aga ka essee või kokkuvõtte kirjutamine, grammatika õpetamine ning õppijate ettekanded. Veebikohtumisi oli 13-nädalase kursuse jooksul 15.

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas ja millistes valdkondades on võõrkeeleõppes võimalik ja otstarbekas anda tunde veebikonverentsi abil, ning tuvastada toimivad keeleõppemeetodid ja -tegevused veebikonverentsi tundides nii õppija kui õppejõu vaatenurgast. Eesmärgi täitmiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, mille järgi uuritakse inimeste kogemust ja seda, mis tähenduse inimesed oma kogemusele annavad (Draper 2004). Toimivate meetodite väljaselgitamisel oli olulisel kohal tegevusuuring, mille allikaks oli õppejõudude vaatluspäevik, eneserefleksioon ja kursuse vältel toimunud analüüs. Uurimuse empiirilises osas analüüsiti kursusel osalejatega tehtud intervjuusid ja õppejõudude vaatluspäevikut, samuti õppijate eneserefleksiooni ning kursusele antud tagasisidet.

Õppejõud märkisid iga veebikonverentsi teel toimunud tunni lõpus vaatluspäevikusse oma tähelepanekud tunni kohta ning sellega seotud mõtted ja tunded. Vaatluspäevikusse pandi kirja nii veebitunni tegevused kui ka kontakttunnis järgnenud tegevused (materjali täiendav selgitamine vms).

Lisaks õppejõudude vaatluspäevikule tehti kursusel osalejatega poolstruktureeritud intervjuud, mis võimaldasid esitada kõigile intervjuueeritavatele ühesugused küsimused ning materjali paremini süstematiseerida ja võrrelda. Samas jättis poolstruktureeritud intervjuu vastajale võimaluse teemat soovi korral põhjalikumalt avada. Intervjuude käigus esitati kõikidele osalejatele kokku kuus küsimust, mida vajadusel täiendati lisaküsimustega. Intervjuu küsimustik koostati põhimõttel, et üldisemalt liiguti detailsemale: alustati küsimustega, mis puudutasid veebipõhise õppevormiga seotud üldisi mõtteid ja tundeid. Intervjuu viimases osas küsiti konkreetsete õppemeetodite kohta, mis võiksid sobida või mitte sobida sellisesse õppevormi. Küsimused olid esitatud nii, et saada teada pigem arvamusi kui fakte.

Intervjuu kahe esimese küsimusega (**Milline oli sinu kogemus Skype'i tundidest?** ja **Kuidas hindad sellist õppevormi?**) sooviti teada saada, milliseid eeliseid võrreldes teiste õppevormidega pakub õppijale veebikonverentsi teel toimuv võõrkeeleõpe. Kaks järgmist küsimust (**Mis sinu kogemuse põhjal võiks välja tuua, mis oli Skype'i tundides positiivset (võrreldes e-õppega)? Millised olid kitsaskohad/piirangud?**) puudutasid selle õppevormi plusse ja miinuseid õppija seisukohast. Viimased kaks (**Millised tegevused sellisesse õppevormi sobiks/pigem ei sobiks**) käsitlesid konkreetseid õppemeetodeid ning nende sobivust sellesse õppevormi. Intervjuu lõpuosas julgustati vastajaid eelnenud küsimuste kohta veel mõtteid väljendama, kui neid oli intervjuu jooksul tekkinud.

Intervjuud tehti 2018. aasta jaanuaris. Kolme osalejaga toimus intervjuu silmast silma Jõhvis, kolme osalejaga aga veebi vahendusel, kus intervjuerija viibis Tartus ja intervjueritavad Jõhvis. Intervjuud salvestati. Intervjuude käigus kogutud materjali koondamiseks ja süstematiseerimiseks helisalvestatud intervjuud transkribeeriti. Intervjuude transkribeerimisel kasutati veebipõhist TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud tehnoloogiat. Automaatselt transkribeeritud tekst korrastati hiljem. Transkribeerimisel lähtuti vaid verbaalsest eneseväljendusest. Mitteverbaalset osa (nt mõttepauside pikkust) ei jälgitud, sest seda ei peetud uurimuse eesmärgist lähtudes oluliseks.

Tulemusi analüüsiti 2018. aasta juunis. Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi.

4. Tulemused ja arutelu

Uurimuse eesmärgiks oli selgitada välja toimivad keeleõppemeetodid ja -tegevused veebikonverentsi (Skype'i) tundides nii õppija kui õppejõu vaatenurgast. Järgnevalt esitatakse uurimuse tulemused koos aruteluga. Tulemuste ilmestamiseks on kasutatud intervjueritavate tsitaate ja väljavõtteid õppejõudude vaatluspäevikust. Kuna õppijate eneserefleksioon ja kursusele antud tagasiside ei keskendunud veebikonverentsi teel toimunud tundidele, on sellele arutelus ka vähem tähelepanu pööratud. Allpool analüüsitakse lähemalt kõigi intervjuuküsimuste vastuseid.

Milline oli sinu kogemus Skype'i tundidest? Kuidas hindad sellist õppevormi?

Intervjuudest selgus, et ainult kahel õppijal oli varasem VTC abil toimunud tööalaste koosolekute kogemus. Ülejäänute jaoks oli see esmakogemus ja sellisest kursusest ei osatud midagi oodata.

Siinne uurimus kinnitab varasemate uurimuste (Ozden 2010) tulemust, et tänapäeval eelistavad täiskasvanud õppijad veebipõhist õpet, kui see võimaldab hoida kokku raha ja aega, mis kuluks tunni toimumispaika sõitmisele. Toodi välja, et pika vahemaa korral sobib selline õppeviis alternatiivina. Teisalt eelistavad kõik küsitatud kontaktõpet, sest kontakttunnis saab õpetaja paremini tegevust jälgida. Sedasi leiab kinnitust ka Begley (2004) väide, et silmast silma suhtlemine on üks tõhusamaid inimestevahelise suhtlemise viise.

*Kõik saavad seal paremini suhelda ja rääkida.
See tekitab võib-olla enesekindlust rohkem.*

Uurimuses osalenud õppijad rõhutasid oma intervjuudes vahetu tagasiside tähtsust ning õppimisele pakutavat tuge. Ka Kuo *et al.* (2014) on toonud välja sünkroonõppe eeliseid, muuhulgas võimalust õppijate küsimustele reaalselt vastata ja omavahel suhelda, sest omavaheline suhtlus (õppejõud ja õppija, õppija ja õppija) on teadmiste omandamisel olulisel kohal. Kuo *et al.* järgi (2014) on suure osa õppijate jaoks (eriti rakendamis- ja hindamis-etapis) vahetu tagasiside väärtuslik ning just veebikonverents pakub lisaks teadmiste jagamisele reaalselt selle võimaluse.

Õpetaja ei viibi samas ruumis, aga siiski on ta olemas ja vastab kogu aeg küsimustele.

Kuigi mõned vastanud ei leidnud olevat erilist vahet kontakttundidel ja veebikonverentsi tundidel, eelistati üldises plaanis siiski kontakttunde, sest seal on võimalik personaalsem lähenemine. Üks vastanutest tõi ka välja, et kursuse esimene tund võiks olla kontakttund.

Et tekiks õpetajaga varem selge side ja tunnetus.

Olulise tõigana mainiti, et kursusel toimus kõik kenasti, sest grupp oli väike. Vastajad oletasid, et suures grupis ei oleks selline õpe tõenäoliselt hästi töötanud.

Mis sinu kogemuse põhjal võiks välja tuua, mis oli Skype'i tundides positiivset (võrreldes e-õppega)? Millised olid kitsaskohad/piirangud?

Nii nagu Ganina ja Piirimehe varasemast uurimusestki (2015) on selgunud, ei pidanud ka ükski sellel kursusel osalejatest ja intervjuule vastanutest e-õpet enda keeleõppe jaoks sobivaks, sest /.../

*see nõuab suurt enesedistsipliini;
omaette pusida ei taha üldse;
vahepeal tahaks inimesele silma ka vaadata.*

E-õppe miinustena toodi lisaks välja see, et ei ole võimalik õpetajalt midagi küsida, kirja teel küsimine ja selgituste saamine põhjustab lisaajakulu ning õpetaja ei saa vigadele tähelepanu juhtida.

Ka Rassaei (2017) märkis oma uurimuses, et keeleõppes on oluline vigade parandamine ja tagasiside andmine, mida e-õpe ei võimalda, samas kui kontakttunni ja veebikonverentsi puhul on võimalik õpetajalt kohe tagasisidet saada. Samal ajal peab märkima, et vastajatel endil puudus kogemus õppida võõrkeelt e-õppe teel.

Veebikonverentsi positiivse küljena toodi välja võimalus õppida distant-silt, ilma et peaks kulutama ressursi tundi kohale minemiseks. Tihti ei võimalda teenistusest tulenevad ülesanded töökohast eemal keelt õppida.

Kui kõigil ei ole võimalust tulla ettemääratud kohta, siis saaksid nad tunnist osa võtta, kus nad parajasti viibivad. See tagab kerge paindlikkuse.

[Veebikonverentsi teel keeleõpe] töötab kenasti, kui materjalid olemas, ette saadetud.

Seejuures leidis kinnitust Skylari (2009) ning Granti ja Cheoni (2007) välja toodud probleem seoses sellise õpikeskkonnaga, mis nõuab eelnevalt kokkulepitud aega. Kui kursuslastele kokkulepitud aeg ei sobinud, siis ei saanud nad lisaks kontakttundidele osaleda ka veebikonverentsi teel peetud tundides.

Positiivsena mõjus õppetöö intensiivsus, õppijad ei saanud veebikonverentsi teel toimunud tunnis ennast lõdvaks lasta. Ka siin rõhutati tähtsa faktorina grupi väiksust.

Suurema grupiga ilmselt läheb keeruliseks seda asja intensiivsena hoida.

Samas toodi olulisena välja vastastikune usaldus.

Veebikonverentsi teel õpe eeldab seda, et õpetaja ikka usaldab klassi, sest ta on neist kaugel.

Nii nagu varasemateski uurimustes (Grant, Cheon 2007, Wang 2004), tuli ka siinses uurimuses esile tehnikavaliku olulisus. Peamise kitsaskohana märgiti tehnika seatud piiranguid. Kõik vastajad märkisid intervjuu erinevates osades seda, et tehnika peab olema hea ega tohi alt vedada. Mainiti ka tehniliste vahendite võimalusi, millega õppijad ei ole kursis (nt ettekannete puhul).

Tehniline nõ know-how puudus, et seda õpetajatele visualiseerida.

Vastajad arvasid ka, et suures grupis ning algtasemel selline keeleõpe ei toimi, sest õpetajal pole võimalik kirjepilti ja hääldest kontrollida ning õppijatel selle kohta vahetut tagasisidet saada. Tehniliste vahendite täiustudes

ning õpetajate ja õppijate digivahendite kasutusoskuse arenedes on ehk seegi probleem lahendatav.

Millised tegevused sellisesse õppevormi sobiks/pigem ei sobiks?

Meetodite osas olid vastajate arvamused vastakad. Neli vastanut arvas, et loeng sobib sellisesse õppevormi kenasti, iseäranis siis, kui ...

[õ]ppejõupoolsed ettevalmistused olid tehtud, ehk siis meil olid materjalid olemas, mida samal ajal jälgida.

Kaks vastanut arvas, et loeng ei sobi, sest loeng peab ikka osalejaid kaasama,

*muidu võib magama jääda;
/.../ nõuab kuulajatelt kõrget distsipliini.*

Neli õppijat arvas, et grupitöö ehk vestlused ja arutelud ei sobi, sest õpetaja ei saa ringi käia ja jälgida, mis grupis toimub, ega anda tagasisidet häälduse kohta.

Õpetajal on raske seda jälgida ja kontrollida ja sekkuda.

Üks vastajatest aga arvas, et ka grupitöö sobib.

Info käib edasi-tagasi ja on selline intensiivne suhtlus.

Seega leidis ainult osaliselt kinnitust Granti ja Cheoni (2007) välja toodud veebikonverentsi üks eelistest: veebikonverents soodustab õppijate kaasatust, sest võimaldab arutelu reaajas.

Üks vastajatest ei näinud vahet, kas grupitöö toimub kontakttunnis või veebi teel. Siin võis olla oluline eespool mainitud fakt, et tegemist oli väikse õppegrupiga.

Ka ettekannete suhtes oldi eri meelt: mõnele ettekanne meetodina sobis ja sellisel juhul ei tunnetatud vahet, kas ettekannet teha veebi teel või kontakttunnis, samas kui mõni vastanutest leidis, et on veider seinale (ehk tegelikult ekraanile) rääkida.

*Tundus kuidagi võõras.
/.../ ongi nagu imelik rääkida seinaga /.../ räägid siin millegagi või kellegagi.
See tekitab sellise imeliku olemise või tunde.*

Mõni esineja ehk oleks vajanud kohapeal õpetaja tuge.

Kui inimene kardab avalikke esinemisi, siis võib-olla on õpetaja lähedus talle tähtis.

Jällegi rõhutati tehnilist poolt, mis ei tohi alt vedada ning mille võimalusi peaksid õppijad paremini tundma, et ettekannete visualiseerimise osa toimiks.

Kuulamisülesannete puhul rõhutasid kõik vastajad helikvaliteedi tähtsust. Lugemisülesannete puhul toodi välja, et need ei pruugi sobida algtasemele.

Õppija loeb ja ei saa sõnadest aru ja kogu aeg küsib, siis see segab teisi.

Ka sõnavara- ja grammatikaharjutused ei pruugi algtasemele sobida.

Õpetaja ei saa kontrollida, mis kirja pandud sai.

B1+-taseme õppijate hinnangul nende kursusele need ülesanded sobisid.

Tegid oma lause ära ja said õpetajalt korrektuuri, mis läks pihta või mis mööda.

Õppejõudude vaatluspäevik kajastab veebikonverentsidel toimunud tegevusi, samuti tegevusi veebikonverentsile järgnenud kontakttunnis ning õppejõudude arvamusi ja tundeid sellise õppevormi kasutamise kohta.

Õppejõudude kirjelduste ja hinnangute põhjal tõuseb positiivsena selgelt esile see, et väikeses grupis saavad õppijad ka veebikonverentsil omavahel erinevatel teemadel mõtteid vahetada ning õppijate koostöö on tõhus ja toimiv. Õppijad saavad vastuseid arutada, üksteisele tagasisidet anda ning õppija tegevus on õppejõule hästi näha ja kuulda, hoolimata sellest, et õppejõud ei viibi õppijatega samas ruumis. Kaardiharjutuse puhul tegid õppijad paaristööd, mida õppejõul oli lihtne jälgida ja õppijatel omakorda võimalik üksteise töödele tagasisidet anda. Loenguvormis esitatud materjalide puhul said õppijad küsimusi esitada, grammatikaharjutuste puhul oli ekraanilt iga õppija reaktsiooni kergem märgata ja võimalikele arusaamatustele sai kiirelt reageerida, sest grupp oli väike. Samuti tuleb õppejõudude märkmetest esile see, et tundi hõlbustab materjalide ettesaatmine, sel juhul on õppijal võimalik need kas paber kandjal tundi kaasa tuua või neid oma arvutist jälgida.

Õppijad said küsida, arutada minuga koos. Harjutuste puhul said nad omavahel vastuseid arutada, ja mina vahele segada, kui kuulsin, et miski on probleem või arutelu n-ö vales suunas minema hakkab.

Negatiivsena tuuakse ennekõike esile õppejõu enesetunde teemat: õppija tundub olevat kaugel, mistõttu on enda hääletugevust esialgu keeruline reguleerida, samuti vajab harjumist see, kas kõneleda ekraaniga (kus kuulajaskond pildiliselt paistab) või siiski kaameraga (mis võimaldab kuulajaskonnaga mingisugusegi silmside). Nenditakse, et õppija eemal olemisega on aga siiski võimalik harjuda.

Tund läks hästi, problemaatiline on ikka sama – distant õppija ja õpetaja vahel. Aga see ei ole takistavalt häiriv. Sellega ongi võimalik teatud piirini harjuda.

Tehnika suhtes on suuremaid murekohti kaks: ennekõike tehnika toimimine, helikvaliteet ja tunnist sõltumatu olmemüra. Teisalt on oluline ka tehnikataiplikkus ja esmane probleemilahendusoskus (nt enda kõlarite hääletugevuse reguleerimine).

Tehnikaga oli probleeme – hakkis, lisaks kõlas pidevalt tulekahju häiresignaali – ja see segas jutust aru saamist. Hääldust ma kontrollida ei saanud, sest heli kvaliteet oli väga halb.

Esialgu oli kuuldavus halb, aga siis taipasin, et minu kõlarid on vaikseks keeratud.

Selgelt tuleb esile see, et kontakttunnis kasutaksid õppejõud uute teemade selgitamisel oluliselt enam õpitavat keelt. Veebikonverentsides tundus, et inglise keeles uue grammatikamaterjali selgitamine tekitab õppijas pigem segadust ja on ebamõistlikult ajamahukas. Siin mängib kindlasti rolli ka õppija vähene orienteeritus lingvistikaterminites ning veebikonverentsi piirang näitlikustada ja viidata.

Kohal olles viitaks materjalile, näitaks näpugagi, kui vaja, kirjutaks näiteid ja selgitaks oluliselt enam inglise keeles. Praegu tundub, et inglise keeles selgitamine võtaks ebaproportsionaalselt ja ebamõistlikult palju aega.

Läbivaks motiiviks tegevuspäevikus on ka frustratsioon selle üle, et õppijad on õppetööväliselt tööülesannetega nii seotud, et iseseisev töö on paha tihti tegemata ja sellega tuleb tegeleda veebitunnis plaaniväliselt. Samas võimaldab see kõigil taas järje peale saada ja raskusi tekitanud kohad koos läbi arutada.

Harjutused olid peaaegselt eelnevalt tegemata. Tegime koos, arutasime ja põhjendasime.

Eraldi ja olulise teemavaldkonnana tuleb välja tuua metoodiline materjalide valik. Ühel juhul oli õppejõud koostanud grammatikateema õpetamiseks ja harjutamiseks täiesti uue materjali, mis oli varem kontakttunnis läbi proovimata. Lisaks tuli tunnis kasutada kolme meediumit: kaamera, pabertahvel ja PowerPointi esitus.

Uus tunnikonspekt ja uutmoodi harjutus artiklireeglitele lisaks. Uue materjaliga videotundi (esimesse seda enam) minna on hullumeelsus. Materjalid võiksid olla varem läbi õpetatud.

Arvestades veebikonverentsi esialgset harjumuspäratust, on mõistlik sellised olukorrad eelnevalt läbi harjutada ja uut materjali esmalt kontakttunnis katsetada.

Õppijate eneserefleksioon ja kursuse käigus ning lõpus antud tagasiside ei keskendunud otseselt veebikonverentsi teel toimunud kursuse osale, vaid käsitles kursust tervikuna. Õppijad toovad esile võõrkeele õppimise vajalikkust ja kasu tulevases teenistuses. Positiivsena tõstavad nad esile paindlikkust ja õppejõududelt saadud tagasisidet, seda nii kontakttundides kui veebikonverentsidel. Eraldi on esile toodud õppimiseks loodud soodsat õhkkonda. Õppijate eneserefleksioon kajastab veebikonverentsidel käsitletud grammatikateemasid ning teoreetilisi kirjutamist toetavaid teemasid positiivse ja kasuliku õpikogemusena.

5. Kokkuvõte

Veebikonverents pakub tänuväärse võimaluse keeleõpet mitmekesistada ja nüüdisajastada, võimaldab õppijatel õppida ning toetab kontaktõpet ja iseiseisvat tööd. Kuigi tänapäeva õpikeskkond on muutunud, on õppija ootused siiski suuresti samaks jäänud: õppija hindab koostööd, suhtlemist, tagasisidet ning veebikonverentsid on üks võimalus õpikeskkonda õppijale sobivaks kujundada. Siinse uurimuse tulemused langevad suuresti kokku teiste uurijate andmetega (Ozden 2010, Grant, Cheon 2007, Rassaei 2017, Skylar 2009, Wang 2004), mille kohaselt on veebikonverentsi teel toimuv õppel nii oma positiivsed kui ka negatiivsed küljed, millega sellise õppe planeerimisel ja õpetamisel tuleb kindlasti arvestada.

Uurivate praktikutena leiame, et olusid arvestades on veebikonverentsiga toetatud keeleõpe oluliseks sammuks keeleõppe tõhustamisel. Õppejõududena on meie esmaseks ülesandeks pakkuda õppijale õppimisvõimalust oludes, kus teenistusülesanded ei võimalda keeleõppeks teenistuspaigast pikemaks perioodiks lahkuda. Veebikonverents lubab kokku hoida nii aega kui rahalisi vahendeid, kuid annab samas võimaluse korraldada hoolika planeerimise ja eelneva tehnikaalase juhendamise abil võõrkeele täiendusõpet, mis ei jää kontaktõppele oluliselt alla.

Käesoleva uurimuse näol on tegemist esimeste sammudega selles valdkonnas. Veebikonverentsi toel võõrkeele õpetamist võiks uurida erinevatel keeletasemetel. Lisaks tuleks eraldi teemavaldkonnana uurida nii õppija kui õppejõu rahulolu sel viisil toetatud keeleõppega ning ennekõike õppija motivatsiooni sellisel kursusel osaleda. Yasumoto (2014) märgib, et veebikonverentsi toel ei ole õppijate motivatsiooni varem eraldi uuritud. Samas on motivatsioon õppimisel ülimalt oluline. Sestap on oluline uurida, kas ja kuidas veebikonverentsi teel toimunud õpe õppijate motivatsioonile mõjub, et teha järeldusi selle õppevormi mõttekuse kohta Kaitsevæes laiemalt. Õppijate rahulolu uurimine on keeleõppeprogrammi arendamise seisukohalt samuti olulise tähtsusega, lisaks on see seotud õppija toimetuleku- ja saavutusvajadusega (Kuo *et al.* 2014).

Veebikonverentsi arendamisel keeleõppemeetodina on ilmselt veelgi plusse, mis toimunud kursusel ei ilmnenu ja millele õppejõud kogemuste vähesuse tõttu keskenduda ei osanud. Kaaluda võiks ka veebikonverentside vahendusel toimunud tundide salvestamist nende jaoks, kes tunnis osaleda ei saanud. See võimaldaks uurida vahetu veebikonverentsi ning selle salvestise mõju ja kasutegurit õppija vaatenurgast.

Kirjandus

- Begley, K. A.** 2004. Face-to-face communication: Making human connections in technology-driven world. Thompson Place: Boston.
- Cheon, H.** 2003. The viability of computer mediated communication in the Korean secondary EFL classroom. – Asian EFL Journal, Vol. 5, Issue 1, Article 2. <<https://www.asian-efl-journal.com/1448/quarterly-journal/the-viability-of-computer-mediated-communication-in-the-korean-secondary-efl-classroom/#squelch-taas-tab-content-0-3>> (24.08.2018).
- Draper, A. K.** 2004. The principles and application of qualitative research. – Proceedings of the Nutrition Society, Vol. 63, pp. 641–646. <http://westminsterresearch.wmin.ac.uk/450/1/Draper_2004_final.pdf> (10.06.2018).

- Ganina, S.; Piirimees, A.** 2014. Y-põlvkond on tulemas? Või juba olemas? – Tõhusa ja kaasahaarava õppe korraldamine kõrgkoolis. Konverentsi teesid. Tartu, 16. oktoober, lk 40–41.
- Ganina, S.; Piirimees, A.** 2015. Kuidas tänapäeva tudeng õpib kõige paremini? Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste näide. – KVÜÕA toimetised, nr 20, lk 109–134.
- Grant, M. M.; Cheon, J.** 2007. The value of using synchronous conferencing for instruction and students. – *Journal of Interactive Online Learning*, Vol. 6, Issue 3, pp. 211–226.
<<http://www.ncolr.org/jiol/issues/pdf/6.3.4.pdf>> (24.08.2018).
- Harrington, M.; Levy, M.** 2001. CALL begins with a “C”: Interaction in computer mediated language learning. – *System*, Vol. 29, Issue 1, pp. 15–26.
<https://www.researchgate.net/publication/223040714_CALL_begins_with_a_C_Interaction_in_computer-mediated_language_learning> (12.07.2018).
- Hung, Y. W.; Higgins, S.** 2015. Learners’ use of communication strategies in text-based and video-based synchronous computer-mediated communication environments: opportunities for language learning. – *Computer Assisted Language Learning*, Vol. 29, pp. 901–924.
<<http://dro.dur.ac.uk/16351/1/16351.pdf?DDD45+DDD29+hsmz78+d700tmt>> (24.08.2018).
- Jepson, K.** 2005. Conversations – and negotiated interaction – in text and voice chat rooms. – *Language Learning & Technology*, Vol. 9, pp. 79–98.
<https://pdfs.semanticscholar.org/4b86/b4017d917bd48eecca165b7491e157e43f49.pdf?_ga=2.262671492.98884180.1521304107-640183378.1521304107> (24.08.2018).
- Kelm, O.** 1992. The use of synchronous computer networks in second language instruction: A Preliminary Report. – *Foreign Language Annals*, Vol. 25, pp. 441–454.
<https://www.researchgate.net/publication/229503678_The_Use_of_Synchronous_Computer_Networks_in_Second_Language_Instruction_A_Preliminary_Report> (10.06.2018).
- Kim, H. Y.** 2014. Learning opportunities in synchronous computer-mediated communication and face-to-face interaction. – *Computer Assisted Language Learning*, Vol. 27, pp. 26–43.
<https://www.researchgate.net/publication/254217073_Learning_opportunities_in_synchronous_computer-mediated_communication_and_face-to-face_interaction> (10.06.2018).
- Kuo, Y. C.; Walker, A. E.; Belland, B. R.; Schroder, K. E. E.; Kuo, Y. T.** 2014. A Case Study of Integrating Interwise: Interaction, Internet Self-Efficacy, and Satisfaction in Synchronous Online Learning Environments. – *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, Vol. 15, No. 1, pp. 161–181.
- Lee, L.** 2016. Autonomous learning through task-based instruction in fully online language courses. – *Language Learning and Technology*, Vol. 20, pp. 81–97.
<https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=lang_fac-pub> (24.08.2018).

- Mehr, H. S.; Zoghi, M.; Assadi, N.** 2013. Effects of Synchronous Computer-Mediated Communication and Face-to-Face Interaction on Speaking Skill Development of Iranian EFL Learners. – *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, Vol. 2, No. 5, pp. 36–41.
<<http://www.journals.aiac.org.au/index.php/IJALEL/article/view/932/862>> (24.08.2018).
- Ozden, S. Y.** 2010. Student Perceptions of Web-conferencing in Hybrid Classes. Action Research Project.
<<http://udel.edu/~shule/new/ActionResearchPaper.pdf>> (24.08.2018).
- Rassaei, E.** 2017. Video chat vs. face-to-face recasts, learners' interpretations and L2 development: a case of Persian EFL learners. – *Computer Assisted Language Learning*, Vol. 30, Issue 1–2, pp. 133–148.
<<https://doi.org/10.1080/09588221.2016.1275702>> (09.05.2018).
- Sagarra, N.** 2007. From CALL to face-to-face interaction: The effect of computer-delivered recasts and working memory on L2 development. – *Conversational interaction in second language acquisition*. Ed. by Mackey, A. New York, NY: Oxford University Press, pp. 229–248.
- Skylar, A. A.** 2009. A comparison of asynchronous online text-based lectures and synchronous interactive web-conferencing lectures. – *Issues in Teacher Education*, Vol. 18, Issue 2, pp. 69–84.
<<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ858506.pdf>> (24.08.2018).
- Termeki.** [Eesti Keele Instituudi tarkvara terminoloogia haldamiseks].
<<https://term.eki.ee/>>.
- Wang, Y.; Sun, C.** 2001. Internet-based real time language education: Towards a fourth generation distance education. – *CALICO Journal*, Vol. 18, Issue 3, pp. 539–561.
<<https://journals.equinoxpub.com/index.php/CALICO/article/view/23305/19310>> (24.08.2018).
- Wang, Y.** 2004. Distance Language Learning: Interactivity and Fourth-generation Internet-based Videoconferencing. – *CALICO Journal*, Vol. 21, Issue 2, pp. 373–395.
<<https://journals.equinoxpub.com/index.php/CALICO/article/view/23208/19213>> (24.08.2018).
- Wilkinson, K. L.; Hemby, K. V.** 2000. An examination of perceptions of the use of virtual conferences in organizations: The organizational systems research association (OSRA) and the association for business communication (ABC) members speak out. – *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, Vol. 18, Issue 2, pp. 13–23.
<<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.506.4936&rep=rep1&type=pdf>> (24.08.2018).
- Yamada, M.; Akahori, K.** 2009. Awareness and Performance through Self and Partner's Image in Videoconferencing. – *CALICO Journal*, Vol. 27, Issue 1, pp. 1–25.
<<https://journals.equinoxpub.com/index.php/CALICO/article/view/23043/19049>> (24.08.2018).

- Yanguas, I.** 2010. Oral computer-mediated interaction between L2 learners: It's about time. – Language Learning & Technology, Vol. 14, pp. 72–93.
<https://www.researchgate.net/publication/49594061_Oral_Computer-Mediated_Interaction_Between_L2_Learners_It's_About_Time> (09.05.2018).
- Yasumoto, S.** 2014. Teaching and Learning in the Digital Era: A Case Study of Video-Conference Lectures from Japan to Australia. – International Conferences on Educational Technologies 2014 and Sustainability, Technology and Education 2014, pp. 42–50.

AIGI PIIRIMEES, MA

KVÜÕA Kaitseväe keelekeskuse inglise keele lektor

MAIA BOLTOVSKY, MA

KVÜÕA Kaitseväe keelekeskuse juhataja-lektor